

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.410.034.04.2020

Pani
Katarzyna Kaźmierczak
Wójt
Gminy Poraj
ul. Jasna 21, 42-360 Poraj

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/20/046 Zbieranie i oczyszczanie ścieków komunalnych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Gminy Poraj, ul. Jasna 21, 42-360 Poraj ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Katarzyna Kaźmierczak, Wójt Gminy Poraj ² od 22 listopada 2018 r. Wcześniej, w okresie od 27 listopada 2014 r. do 21 listopada 2018 r., funkcję tę pełnił Łukasz Stachera.
Zakres przedmiotowy kontroli	Planowanie, monitorowanie, koordynowanie i nadzorowanie realizacji zadań w zakresie gospodarki ściekowej. Sprawowanie nadzoru nad postępowaniem ze ściekami komunalnymi. Finansowanie zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych.
Okres objęty kontrolą	Lata 2018-2020 (do 30 września) z wykorzystaniem dowodów powstałych przed/po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	1. Wojciech Graca, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/356/2020 z 14 grudnia 2020 r. 2. Mariusz Podolski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/357/2020 z 14 grudnia 2020 r.

(akta kontroli str.1-3)

¹ Dalej: *Urząd*.

² Dalej: *Wójt*.

³ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200; dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Przyjęte w Urzędzie rozwiązania organizacyjne zapewniły przyporządkowanie wszystkich obowiązków związanych z realizacją zadań w zakresie gospodarki ściekowej (w tym związanych z Krajowym Programem Ochrony Ścieków Komunalnych⁵) odpowiednim jednostkom organizacyjnym, ich komórkom i pracownikom. Zaplanowano niezbędne zadania i przedsięwzięcia służące prawidłowej realizacji gospodarki ściekowej w aglomeracji Poraj jak i na obszarach leżących poza tą aglomeracją; w tym niezbędne do realizacji piątej aktualizacji KOPŚK zatwierdzonej przez Radę Ministrów w dniu 31 lipca 2017 r.⁶ Urząd przekazywał do Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie⁷ rzetelne sprawozdania z realizacji KOPŚK za lata 2018-2019.

Gmina prowadziła ewidencje zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków, o których mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach⁸, jednak były one nierzetelne, gdyż nie zawierały danych umożliwiających określenie częstotliwości opróżniania zbiorników, ani sposobu pozbywania się osadów ściekowych. Urząd nie dysponował również wiedzą nt. ujęcia w ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków wszystkich nieruchomości, które powinny być w te urządzenia wyposażone. Ponadto Gmina nie posiadała informacji dot. nieruchomości których właściciele byli zobowiązani do ich podłączenia do kanalizacji sanitarnej. Konsekwencją braku rzetelnych danych w tym zakresie był brak możliwości skutecznego ograniczania ryzyka niekontrolowanego pozbywania się ścieków przez właścicieli nieruchomości.

W Gminie weryfikowano sprawozdania kwartalne, składane przez przedsiębiorców zajmujących się odbiorem nieczystości ciekłych, przy czym w jednym przypadku w wyniku nierzetelnej weryfikacji sprawozdania, nie stwierdzono jego nieterminowego złożenia, co w konsekwencji doprowadziło do nienalożenia i niedochodzenia kary pieniężnej przewidzianej w ucpg. W sprawozdaniach składanych do GUS przekazano niezgodne ze stanem faktycznym dane nt. liczby przydomowych oczyszczalni i zbiorników bezodpływowych oraz przyłączy do sieci kanalizacji sanitarnej.

Działania podejmowane przez Urząd zapewniły realizację planowanych zadań w zakresie gospodarki ściekowej.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Planowanie, monitorowanie, koordynowanie i nadzorowanie realizacji zadań w zakresie gospodarki ściekowej

Opis stanu faktycznego

1.1. Organizacja zadań w zakresie gospodarki ściekowej

W okresie objętym kontrolą, zgodnie z obowiązującym w Gminie regulaminem organizacyjnym za zbieranie danych i informacji dot. realizacji KPOŚK (w tym od nadzorowanej spółki wodociągowo-kanalizacyjnej) oraz weryfikację tych danych

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Program zatwierdzony przez Radę Ministrów w dniu 16 grudnia 2003 r., dalej: KPOŚK.

⁶ Dalej: AKOPŚK 2017.

⁷ Dalej: PGW Wody Polskie lub Wody Polskie.

⁸ Dz. U. z 2020 r. poz. 1439 ze zm., dalej: ucpg.

⁹ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

i sporządzanie sprawozdań z realizacji KPOŚK odpowiadał do 30 września 2019 r. Referat Gospodarki Komunalnej, a od 1 października 2019 r. Referat Gospodarki Nieruchomościami.

(akta kontroli str. 4-30)

W okresie objętym kontrolą za poszczególne zadania związane z gospodarką ściekową na terenie Gminy odpowiadali zgodnie z obowiązującymi rozwiązaniami organizacyjnymi¹⁰:

- inspektor ds. planowania przestrzennego (do 30 września 2019 r. w Referacie Gospodarki Komunalnej, Inwestycji i Pozyskiwania Środków¹¹, a od 1 października 2019 r. w Referacie Gospodarki Nieruchomościami) za tworzenie i dokonywanie przeglądu obszarów i granic aglomeracji,
- inspektor ds. drogownictwa i inwestycji (w Referacie GK) za prowadzenie inwestycji w zakresie zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych,
- kierownik ds. technicznych spółki PORECO za utrzymanie i eksploatację urządzeń kanalizacyjnych,
- kierownik Referatu GK (do 30 września 2019 r.) i kierownik Referatu Gospodarki Nieruchomościami (od 1 października 2019 r.) za identyfikowanie nieruchomości niepodłączonych do istniejącej sieci kanalizacyjnej sanitarnej oraz egzekwowania od ich właścicieli obowiązku podłączenia tych nieruchomości do tej sieci,
- inspektor ds. ochrony środowiska (w Referacie GK) za: prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków; kontrole gromadzenia nieczystości ciekłych w zbiornikach bezodpływowych oraz częstotliwości ich opróżniania, w tym zawartych umów na ich opróżnianie; prowadzenie ewidencji udzielonych i cofniętych zezwoleń na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych; kontrole spełniania przez przedsiębiorców warunków wydanych ww. zezwoleń oraz weryfikacji sprawozdań kwartalnych składanych w trybie art. 9o ucpg, zapewnienie opróżniania zbiorników bezodpływowych w przypadku, gdy właściciel nieruchomości nie zawarł umowy na opróżnianie zbiornika,
- Wójt za nadzór nad spółką PORECO w zakresie zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych.

(akta kontroli str. 31-45)

W sprawie sprawowania przez Gminę nadzoru nad realizacją zadań dotyczących postępowania ze ściekami komunalnymi, w tym także na obszarach nie objętych siecią kanalizacyjną, Wójt wyjaśniła, że *Gmina prowadzi nadzór poprzez wybiórcze przeprowadzanie kontroli na nieruchomościach, podczas których weryfikowano posiadanie przez mieszkańców dowodów płacenia za usługi wywozu nieczystości ciekłych oraz zawartych umów.*

(akta kontroli str. 385, 389)

Zgodnie z obowiązującymi w okresie objętym kontrolą gminnymi regulaminami utrzymania porządku i czystości¹², nieczystości ciekłe gromadzone w zbiornikach bezodpływowych powinny być usuwane z nieruchomości z częstotliwością

¹⁰ Od 4 października 2016 r. do 30 września 2018 r. obowiązywały regulaminy organizacyjne Urzędu wprowadzone Zarządzeniem Nr 50.2016 Wójta z 4 października 2016 r. oraz Nr 52.2018 z 14 grudnia 2018 r. Od 1 października 2018 r. obowiązywał regulamin organizacyjny wprowadzony Zarządzeniem Wójta Nr 53.2019 z 30 września 2019 r. Wszystkie zarządzenia Wójta dostępne na stronie internetowej BIP Urzędu: <https://poraj.bip.net.pl> (zakładka: zarządzenia Wójta).

¹¹ Dalej: *Referat GK*.

¹² Do dnia 31 marca 2020 r. rozdział 4 § 8 ust. 13-14 uchwały nr 187(XXIII)16 Rady Gminy Poraj z dnia 16 września 2016 r. w sprawie Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Poraj. Od dnia 1 kwietnia 2020 r. rozdział 5 § 9 ust. 6-7 uchwały nr 104(XIV)19 Rady Gminy Poraj z dnia 19 grudnia 2019 r. w sprawie Regulaminu utrzymania porządku i czystości na terenie Gminy Poraj. Wszystkie uchwały Rady dostępne na stronie BIP Urzędu: <https://poraj.bip.net.pl> (zakładka: uchwały Rady).

i w sposób gwarantujący, że nie nastąpi ich wypływ ze zbiornika (zwłaszcza wynikający z jego przepełnienia, który spowodowałby zanieczyszczenie powierzchni ziemi i wód podziemnych). W przypadku wyposażenia nieruchomości w przydomową oczyszczalnię ścieków pozbywanie się osadów ściekowych z nieruchomości powinno się odbywać z częstotliwością wynikającą z parametrów technologicznych oczyszczalni, jednak nie rzadziej niż raz na rok.

(akta kontroli str. 46)

1.2. Weryfikacja aglomeracji

W okresie objętym kontrolą obowiązywały dwa akty prawa miejscowego dotyczące wyznaczenia aglomeracji Poraj, z których pierwszy to uchwała Nr VI/26/21/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016 r.¹³, a drugi to uchwała Nr 181(XXIII)20 Rady Gminy Poraj Rada Gminy Poraj¹⁴ z dnia 22 grudnia 2020 r. Uchwała Rady Gminy zawierała informacje wymagane przepisami rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 27 lipca 2018 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszarów i granic aglomeracji¹⁵. Dane ujęte w AKPOŚK 2017 (w tym dotyczące planowanych do realizacji zadań) były zgodne z obowiązującym wówczas aktem prawnym dot. wyznaczenia aglomeracji.

(akta kontroli str. 47-96)

Zgodnie z art. 92 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne¹⁶ przegląd obszarów i granic aglomeracji Poraj oraz zaistniałych zmian w równoważnej liczbie mieszkańców, powinien zostać dokonany przez Wójta w ciągu 2 lat od dnia wyznaczenia aglomeracji przez Radę tj. od dnia 22 grudnia 2020 r.

(akta kontroli str. 66)

Ustalone uchwałą Rady z 22 grudnia 2020 r. obszar i granice aglomeracji oraz liczba oczyszczalni nie uległy zmianie w porównaniu do tego, co ustalono w uchwale Sejmiku Województwa Śląskiego z sierpnia 2016 r. Zwiększyła się o 35 liczba stałych mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej. Zmniejszeniu uległy: liczba osób czasowo przebywających korzystających z sieci kanalizacyjnej o 68, liczba mieszkańców nieplanowana do podłączenia do sieci o 98, wartość RLM (równoważna liczba mieszkańców) o 131. Zmiany wynikały z przemieszczania się ludności.

(akta kontroli str. 47-80, 99)

W skład aglomeracji Poraj wchodziła jedna gmina, której 5 540 (51,3%) mieszkańców zamieszkiwało na terenie objętym aglomeracją, a 5 258 (48,7%) mieszkało poza aglomeracją¹⁷.

(akta kontroli tom str. 224-229)

Podjęcie przez Radę Gminy w dniu 22 grudnia 2020 r. uchwały w sprawie wyznaczenia aglomeracji Poraj, nastąpiło po uzyskaniu uzgodnienia Wód Polskich Zarządu Zlewni w Sieradzu¹⁸ oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach¹⁹.

(akta kontroli str. 66-84)

¹³ Dalej: *uchwała Sejmiku z 2016 r.*

¹⁴ Dalej: *Rada Gminy.*

¹⁵ Dz. U. z 2018 r. poz. 1586.

¹⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 310 ze zm., dalej: *Prawo wodne.*

¹⁷ Dane wg stanu na dzień 30 września 2020 r.

¹⁸ Postanowienie Zarządu Zlewni w Sieradzu nr PO.ZZŚ.5.417.12m.2020.BM z dnia 19 listopada 2020 r.

¹⁹ Postanowienie WPN.070.52.2020.WS z dnia 12 października 2020 r.

Zarówno projekt uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji Poraj²⁰ jak i uchwała Rady z dnia 22 grudnia 2020 r. zawierała wszystkie elementy wymagane § 4 rozporządzenia w sprawie wyznaczania aglomeracji.

(akta kontroli str. 47-80)

W uchwale Rady z dnia 22 grudnia 2020 r. nie planowano budowy nowej bądź rozbudowy istniejącej sieci kanalizacyjnej. Wskaźnik koncentracji dla aglomeracji Poraj wynosił 134 osoby na 1 km istniejącej sieci tj. spełniał wymogi określone w § 3 ust. 4 rozporządzenia w sprawie wyznaczania aglomeracji.

(akta kontroli str. 66-80)

Na wezwanie Zespołu ds. konsultacji społecznych PGW Wody Polskie, Urząd zaktualizował dane dot. aglomeracji Poraj i aglomeracji Żarki Letnisko w załączniku nr 2 do projektu AKPOŚK 2021 zgodnie z treścią uchwały Rady z dnia 22 grudnia 2020 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Poraj.²¹

(akta kontroli str. 66-80, 97-98, 190-201)

Na potrzeby realizacji obowiązku wynikającego z art. 87 ust. 1 Prawa wodnego tj. podjęcia uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji Poraj, Gmina zawarła umowę²², której przedmiotem była aktualizacja wyznaczenia obszarów i granic aglomeracji Poraj i Żarki Letnisko wraz z przygotowaniem projektu stosownej uchwały Rady. Umowa została wykonana prawidłowo i terminowo.

(akta kontroli str. 99)

1.3. Planowanie zadań w zakresie gospodarki ściekowej na terenie aglomeracji i obszarach poza aglomeracją

W AKPOŚ 2017 dla obszaru aglomeracji Poraj ujęto jedno zadanie pn. *Modernizacja oczyszczalni ścieków w Poraju*²³, którego koszt planowano w kwocie 8 000 tys. zł, z tego 7 500 tys. zł na oczyszczalnię wraz z przeróbką osadów i 500 tys. zł na zagospodarowanie osadów. Źródłem finansowania inwestycji miały być środki własne Gminy (500 tys. zł) oraz środki pozyskane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (7 500 tys. zł). Rozpoczęcie prac planowano na 31 października 2016 r., a ich zakończenie i uzyskanie przez aglomerację efektu ekologicznego na 31 grudnia 2021 r.

(akta kontroli str. 85-96)

Zakres przedsięwzięć ujętych w AKPOŚK 2017 dla aglomeracji Poraj był zgodny z danymi przekazanymi przez Gminę na potrzeby przygotowania AKPOŚK 2017.

(akta kontroli str. 85-96, 100-113)

Według AKPOŚ 2017 w aglomeracji Poraj spełnione były wszystkie trzy warunki dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych²⁴, tj.: wydajność oczyszczalni odpowiadała przynajmniej ładunkowi generowanemu na obszarze aglomeracji; jakość ścieków oczyszczonych odprowadzanych z oczyszczalni była zgodna z wymaganiami określonymi w Prawie wodnym; wyposażenie aglomeracji w sieć kanalizacyjną zapewniało minimum 95% poziom wskaźnika zbierania siecią, a reszta mieszkańców była wyposażona w inne

²⁰ Treść projektu dostępna na stronie internetowej BIP Urzędu <https://poraj.bip.net.pl> (zakładka: uchwały Rady Gminy kadencja 2018-2023, projekty uchwał).

²¹ Zaktualizowany załącznik nr 2 VI AKOPŚK przekazano dnia 13 stycznia 2021 r. na adres poczty elektronicznej: konsultacje@akopsk.pl.

²² Umowa NR.GK.272.26.2020 dnia 31 sierpnia 2020 r., termin wykonania: 15 grudnia 2020 r., odbiór prac: 6 października 2020 r.

²³ W AKPOŚK 2017 rodzaj planowanej inwestycji określono jako RM tj. istniejąca oczyszczalnia ścieków wymaga rozbudowy ze względu na przepustowość wraz z jednoczesną modernizacją lub rozbudową części obiektów.

²⁴ Dz. Urz. WE L 135 z 30 maja 1991 r., str. 40, dalej: *dyrektywa 91/271/EWG*.

systemy oczyszczania zapewniające jakość jak dla całej aglomeracji. Realizacja zaplanowanego w AKOPŚK 2017 zadania nie zmieniała tego stanu.

(akta kontroli str. 85-96, 114-117)

Wyliczony zgodnie z danymi w AKPOŚ 2017 wskaźnik zbierania siecią w aglomeracji Poraj wynosił 96,5%. W AKOPŚK 2017 nie planowano dalszej rozbudowy sieci kanalizacyjnej, tylko modernizację istniejącej oczyszczalni ścieków.

(akta kontroli str. 85-96, 100-113)

W uchwale Nr 181(XXIII)20 Rady Gminy z dnia 22 grudnia 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji Poraj, ustalono wartość równoważnej liczby mieszkańców tej aglomeracji na 5 436. Wyliczony wg danych przyjętych w ww. uchwale wskaźnik zbierania siecią wynosił 98,2%.

(akta kontroli str. 66-80)

Źródłem danych przyjętych do AKPOŚK 2017 będących podstawą do wyliczenia wskaźnika zbierania siecią była analiza gospodarki ściekowej w zlewni oczyszczalni ścieków Poraj sporządzona przez firmę zewnętrzną²⁵ wraz z dokumentacją niezbędną do ustanowienia aglomeracji, w której podano informacje nt. liczby mieszkańców gminy Poraj uzyskane z ewidencji osób zameldowanych (na stałe lub czasowo) prowadzonej w Urzędzie.

(akta kontroli str. 99)

Planowane w AKPOŚ 2017 zadanie dla aglomeracji Poraj było zgodne w zakresie rzeczowym i finansowym z obowiązującą w 2017 r. uchwałą Sejmiku z 2016 r. oraz obowiązującą wówczas Wieloletnią Prognozą Finansową na lata 2016-2030²⁶.

(akta kontroli str. 85-96, 118-126)

W okresie objętym kontrolą w Gminie obowiązywały dwa regulaminy dostarczania wody i odprowadzania ścieków, z których pierwszy został wprowadzony uchwałą Nr 151(XXII) 2012 Rady Gminy Poraj z dnia 31 maja 2012 r., a kolejny uchwałą Nr 184(XXIII)20 Rady Gminy Poraj z dnia 22 grudnia 2020 r.²⁷ Obydwa regulaminy były zgodne z wymogami art. 19 ust. 5 uzzw oraz warunkami postanowień Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu²⁸, który opiniował projekty regulaminów przedkładanych przez Gminę pod względem zgodności z przepisami uzzw. W szczególności zawierały postanowienia dotyczące odprowadzania ścieków i możliwości podłączenia do sieci kanalizacyjnej oraz praw i obowiązków przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych oraz odbiorców usług.

(akta kontroli str. 127-128)

Dla terenów Gminy leżących poza aglomeracją Poraj, w okresie objętym kontrolą planowano:

- w aglomeracji Żarki Letnisko zadanie pn. *Budowa sieci kanalizacyjnej w Żarkach Letnisko*²⁹, którego koszt planowano w kwocie 26 524 tys. zł, z tego 21 000 tys. zł na budowę 21 km sieci kanalizacyjnej³⁰ dla 2 224 mieszkańców³¹ i 5 524 tys. zł na oczyszczalnię ścieków wraz z przeróbką osadów. Źródłem finansowania inwestycji miały być środki własne Gminy w kwocie 7 482 tys. zł oraz pozyskane środki

²⁵ Analiza sporządzona na podstawie umowy NR.GK.272.24.2016 zawartej przez Urząd dnia 24 marca 2016 r.

²⁶ Wieloletnia Prognoza Finansowa przyjęta uchwałą Nr 235(XXVII)16 Rady Gminy Poraj z dnia 16 grudnia 2016 r.

²⁷ W okresie od czerwca 2018 r. do grudnia 2020 r. trwała procedura uzgadniania projektu przedmiotowego regulaminu z Rejonowym Zarządem Gospodarki Wodnej w Poznaniu oraz Wojewodą Śląskim.

²⁸ Dalej: RZGW.

²⁹ Zadanie ujęte w AKPOŚK 2017, gdzie planowaną inwestycję określono jako BN (budowa nowej oczyszczalni ścieków).

³⁰ W tym 18,4 km sieci grawitacyjnej.

³¹ Wartość RLMrz tj. rzeczywista równoważna liczba mieszkańców obliczona na podstawie sumy liczby mieszkańców aglomeracji, wartości równoważnej liczby mieszkańców pochodzącej od osób czasowo przebywających na terenie aglomeracji oraz równoważnej liczby mieszkańców pochodzącej z przemysłu występującego na terenie aglomeracji.

zewnątrzne³² w kwocie 14 000 tys. zł. Rozpoczęcie budowy oczyszczalni ścieków planowano na 1 sierpnia 2012 r., jej zakończenie na 23 grudnia 2016 r., a uzyskanie efektu ekologicznego (wskaźnik zbierania siecią 90% oraz przyrost liczby rzeczywistych mieszkańców aglomeracji korzystających z usług kanalizacyjnych o 2 086) planowano na 23 grudnia 2021 r. Rozpoczęcie budowy sieci kanalizacyjnej planowano na 25 października 2013 r., a jej zakończenie i uzyskanie przez aglomerację efektu ekologicznego (wskaźnik koncentracji nie mniejszy niż 90 stałych mieszkańców na 1 km sieci kanalizacyjnej) na 31 grudnia 2021 r. W uchwale Nr 182(XXIII) 20 Rady Gminy Poraj z dnia 22 grudnia 2020 r. zmieniono obszar i granice aglomeracji Żarki Letnisko i ustalono wartość równoważnej liczby mieszkańców tej aglomeracji na 2 359. Wyliczony wg danych przyjętych w ww. uchwale wskaźnik zbierania siecią wynosił 100%.

(akta kontroli str. 129)

- w miejscowości Jastrząb zadanie pn. *Budowa kanalizacji sanitarnej w Jastrzębiu w ulicach Nadrzecznej, Zielonej i Polnej*³³, którego koszt planowano w kwocie 2 685,4 tys. zł na wybudowanie systemów kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych o długości 2,481 km (22 przyłącza). Źródłem finansowania inwestycji miały być środki własne Gminy w kwocie 9747,4 tys. zł oraz środki zagraniczne³⁴ w kwocie 1 708,0 tys. zł. Rozpoczęcie budowy planowano na 29 czerwca 2018 r., a jej zakończenie na 6 czerwca 2019 r.

(akta kontroli str. 130-131)

Dnia 30 października 2010 r. Urząd przesłał do RZGW ankietę do VI aktualizacji KOPŚK dotyczącą aglomeracji Żarki Letnisko i aglomeracji Poraj. Dnia 13 lutego 2020 r. Urząd na wezwanie RZGW przesłał korektę ww. ankiety, w której wyjaśniono trzy kwestie:

- lokalizację miejsca zrzutu do zbiornika względem oczyszczalni ścieków,
- uwzględnienia w kosztach posadowienia sieci kanalizacyjnej kosztów odtworzenia nawierzchni dróg asfaltowych,
- terenu, z którego docelowo oczyszczalnia będzie przyjmowała ścieki.

(akta kontroli str. 132-149)

Zaproponowane w ankiecie do VI aktualizacji KPOŚK przedsięwzięcia planowane do realizacji do końca 2027 r. na terenie aglomeracji Poraj przewidują spełnienie wszystkich trzech warunków dyrektywy 91/271/EWG³⁵.

(akta kontroli str. 139-149)

1.4. Monitorowanie realizacji zadań w zakresie gospodarki ściekowej na terenie aglomeracji

Monitorowanie przez Gminę stanu i postępów oraz uzyskanych efektów w realizacji zadań AKOPŚK 2017 polegało na prowadzeniu nadzoru właścicielskiego nad spółką PORECO w formie udziału Wójta w posiedzeniach zgromadzenia wspólników oraz Rady Nadzorczej spółki, a także organizowania spotkań roboczych z Zarządem Spółki i kierownikami jednostek organizacyjnych Gminy. Wójt wyjaśniła, że *Spotkania z Zarządem odbywają się średnio co dwa tygodnie i dotyczą przede wszystkim działań ukierunkowanych na rozwój i poprawę jakości usług świadczonych przez spółkę, w tym przede wszystkim zadań inwestycyjnych.*

(akta kontroli str. 483-492)

³² Środki miały pochodzić z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020.

³³ Zadanie nie ujęte w AKOPŚK 2017.

³⁴ Środki miały pochodzić z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020.

³⁵ Treść warunków przedstawiono wcześniej w pkt 3c niniejszego wystąpienia.

W sprawie dokonywania przez Urząd w latach 2018-2020 analiz dot. przyrostu liczby rzeczywistych mieszkańców podłączonych do sieci kanalizacyjnej Wójt wyjaśniła, że *Urząd po zakończeniu każdego roku kalendarzowego dokonuje analizy przyrostu nieruchomości podłączonych do kanalizacji sanitarnej na terenie gminy. W 2020 roku została dokonana analiza obszarów aglomeracji Poraj i Żarki Letnisko na potrzeby przygotowania uchwał w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji, obejmująca m.in. analizę rzeczywistej liczby mieszkańców korzystających z kanalizacji. Przeprowadzona analiza aktualizująca dane dotyczące aglomeracji potwierdza, że realizacja zaplanowanych działań pozwoli na osiągnięcie zaplanowanych wskaźników. Zagrożone są natomiast zaplanowane terminy wykonania przedsięwzięć ujętych w AKPOŚK z uwagi na niewystarczającą dostępność i opóźnienia we wdrażaniu zewnętrznych środków pomocowych dedykowanych przedsięwzięciom wod-kan.*

(akta kontroli str. 483-492)

Gmina posiadała informacje nt. stanu realizacji zadań na terenie aglomeracji ujętych w AKOPŚK 2017, wymagane do sporządzenia sprawozdania z realizacji KPOŚK za rok sprawozdawczy, zgodnie z wzorem podanym przez PGW Wody Polskie.

(akta kontroli str. 150-181)

W okresie objętym kontrolą Gmina nie przystąpiła do realizacji zadania zaplanowanego w AKOPŚK 2017 do wykonania na terenie aglomeracji Poraj. Powodem był brak środków wynikający z wdrażania w Gminie programu naprawczego.

(akta kontroli str. 150-189)

W kolejnych latach okresu 2018-2020 (III kwartał) wartość wskaźnika zbierania siecią dla aglomeracji Poraj wynosiła 96,5%. Według stanu na 31 grudnia 2020 r. wartość wskaźnika wzrosła do 98,2%, co było spowodowane zmianą wartości równoważnej liczby mieszkańców tej aglomeracji ustalonej w uchwale Nr 181(XXIII)20 Rady Gminy z dnia 22 grudnia 2020 r.

(akta kontroli str. 66-84, 150-181)

W AKOPŚK 2017 nie planowano uzyskania zmiany wskaźnika zbierania siecią.

(akta kontroli str. 85-96)

W aglomeracji Poraj, pomimo nie podjęcia zaplanowanego w AKOPŚK 2017 zadania modernizacji oczyszczalni, wszystkie trzy warunki dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych były spełnione. W sprawie realizacji tego zadania w planowanym terminie tj. do dnia 31 grudnia 2021 r. Wójt wyjaśniła, że *Gmina nie jest w stanie jednoznacznie potwierdzić lub wykluczyć zachowania zaplanowanego terminu realizacji modernizacji oczyszczalni ścieków w Poraju w terminie do 31.12.2021r. Zgodnie z otrzymaną informacją (korespondencja w załączeniu) Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego z uwagi na oszczędności w programie planuje ogłoszenie dodatkowego konkursu dotacyjnego, jednakże do tej pory nie znamy zakresu ani warunków planowanego konkursu.*

(akta kontroli str. 85-96, 114-117, 483-492)

Wójt przekazał do PGW Wody Polskie sprawozdania z realizacji KPOŚK za lata 2018-2019 w terminach określonych w art. 89 ust. 2 uPW³⁶.

(akta kontroli str. 150-181)

³⁶ Zgodnie z art. 89 uPW gminy mają obowiązek przedkładać corocznie PGW Wody Polskie sprawozdanie z realizacji KPOŚK za rok ubiegły – za 2018 r. do 31 stycznia, a za 2019 r. do 28 lutego 2020 r.

W dniu 26 lutego 2019 r. PGW Wody Polskie wezwało Gminę do uzupełnienia sprawozdania za 2018 r. Gmina, po uzyskaniu danych ze spółki PORECO, przekazała poprawione sprawozdanie w dniu 13 marca 2019 r., tj. w terminie określonym w art. 90 ust. 3 uPW.

(akta kontroli str. 150-181)

Sprawozdania z realizacji KPOŚK za lata 2018-2019 zostały sporządzone zgodnie z obowiązującym wzorem³⁷, a ujęte w nich informacje i dane były zgodne z danymi posiadanymi przez Urząd.

(akta kontroli str. 47-84, 150-181)

W sprawozdaniach z realizacji KPOŚK za lata 2018-2019 sporządzonych przez PGW Wody Polskie³⁸ znajdowały się takie same dane dotyczące aglomeracji Poraj jak w sprawozdaniach przekazanych przez Wójta do PGW Wody Polskie.

(akta kontroli str. 150-181)

W okresie objętym kontrolą, Gmina - oprócz zadań ujętych w AKOPŚK 2017 - realizowała z zakresu gospodarki ściekowej jedno zadanie pn. *Budowa kanalizacji sanitarnej w Jastrzębiu w ulicach Nadrzecznej, Zielonej i Polnej*. Zadanie zostało ukończone w planowanym terminie (6 czerwca 2019 r.).

(akta kontroli str. 131)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

NIK ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym obszarze.

OBSZAR

2. Sprawowanie nadzoru nad postępowaniem ze ściekami komunalnymi na obszarze gminy

Opis stanu
faktycznego

2.1. Sprawowanie nadzoru nad postępowaniem ze ściekami komunalnymi na obszarze gminy

Liczba mieszkańców Gminy³⁹ w poszczególnych latach okresu 2018-2020⁴⁰ wynosiła odpowiednio: 10 914, 10 883 oraz 10 798, w tym korzystających z sieci kanalizacyjnej⁴¹ 5 027 (46,1% mieszkańców), 5 067 (46,6%) oraz 5 044 (46,7%), zbierających i oczyszczających ścieki w przydomowych oczyszczalniach 120 (1,1%), 136 (1,2%) oraz 169 (1,6%), a zbierających nieczystości ciekłe w bezodpływowych zbiornikach 5 767 (52,8%), 5 680 (52,2%) oraz 5 585 (51,7%). Dane dot. liczby mieszkańców korzystających z różnych form odprowadzania ścieków podano na podstawie szacunków w oparciu o ewidencję ludności (meldunek stały i czasowy) w podziale na poszczególne sołectwa. W sprawie braku bardziej szczegółowych danych w podziale na ilości poszczególnych mieszkańców

³⁷ Dane ujęte w wymaganych we wzorze grupach tj.: aglomeracja dane podstawowe, systemy kanalizacji zbiorczej, oczyszczalnie ścieków komunalnych, osady (komunalne osady ściekowe), finansowanie.

³⁸ Sprawozdania dostępne na stronie internetowej PGW Wody Polskie: <https://www.wody.gov.pl> (zakładka: Nasze działania, Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych).

³⁹ Na podstawie ewidencji ludności (meldunek stały i czasowy). Ilość osób korzystających z kanalizacji, zbiorników bezodpływowych, przydomowych oczyszczalni obliczono: zliczając ilość wszystkich umów na odbiór ścieków oraz zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni w danym okresie w poszczególnych sołectwach. Ogólną ilość mieszkańców podzielono przez ilość wszystkich umów, zbiorników i oczyszczalni w danym sołectwie uzyskując średni wskaźnik ilość osób zamieszkujących w gospodarstwie. Uzyskany wskaźnik pomnożono przez ilość umów, zbiorników i przydomowych oczyszczalni w poszczególnych sołectwach uzyskując ilość osób korzystających.

⁴⁰ Stan na 31 grudnia danego roku.

⁴¹ Ilość osób korzystających z kanalizacji, zbiorników bezodpływowych, przydomowych oczyszczalni obliczono: zliczając ilość wszystkich umów na odbiór ścieków oraz zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni w danym okresie w poszczególnych sołectwach. Ogólną ilość mieszkańców podzielono przez ilość wszystkich umów, zbiorników i oczyszczalni w danym sołectwie uzyskując średni wskaźnik ilość osób zamieszkujących w gospodarstwie. Uzyskany wskaźnik pomnożono przez ilość umów, zbiorników i przydomowych oczyszczalni w poszczególnych sołectwach uzyskując ilość osób korzystających.

korzystających z ww. form odprowadzania ścieków Wójt wyjaśniła: *Urząd Gminy zgodnie z zapisami ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach prowadzi ewidencję zbiorników bezodpływowych i ewidencję przydomowych oczyszczalni ścieków w formie elektronicznej. Ustawa nie precyzuje, jakie dane ewidencja powinna zawierać. Z uwagi na fakt, że ewidencja przekazywana jest corocznie do GUS, zakres danych objętych ewidencją dostosowano do potrzeb GUS. Ewidencja zawiera dane tj. miejscowości, ulica, nr domu. W prowadzonych ewidencjach brak wyszczególnienia ilości osób zamieszkujących daną nieruchomość ze względu na brak takiego obowiązku w obowiązujących przepisach. Rozszerzenie zakresu danych w ewidencjach o informacje dotyczące ilości mieszkańców wymagałoby dużego zaangażowania pracowników urzędu kosztem innych ważnych obowiązków, dlatego też na potrzeby niniejszej kontroli opracowano metodologię wskazania liczby mieszkańców w ujęciu statystycznym i po przeliczeniu zgodnie z tą metodologią przedstawiono w tabelach.*

(akta kontroli str. 208-210, 227-229, 385-390)

Szacunkowa ilość ścieków wytworzonych⁴² w poszczególnych latach okresu 2018-2020 (do 30 września) wynosiła odpowiednio: 285,2 tys. m³, 288,0 tys. m³ oraz 206,1 tys. m³. Łączna ilość odprowadzonych ścieków z nieruchomości przyłączonych do kanalizacji oraz zbierających je w zbiornikach bezodpływowych i oczyszczalniach przydomowych wynosiła w tych latach odpowiednio: 194,0 tys. m³, 204,3 tys. m³ oraz 153,2 tys. m³, co stanowiło 68%, 71% oraz 74% szacunkowej ilości ścieków wytworzonych w tym samym okresie. Ilość odprowadzonych ścieków wynosiła odpowiednio: z sieci kanalizacyjnej⁴³ 185,5 tys. m³, 191,5 tys. m³ oraz 144,1 tys. m³, w tym z terenu poza obszarem aglomeracji Poraj 28,3 tys. m³, 33,3 tys. m³ oraz 25,3 tys. m³, z przydomowych oczyszczalni ścieków i bezodpływowych zbiorników⁴⁴ 8,5 tys. m³, 12,8 tys. m³ oraz 9,1 tys. m³, w tym z terenu poza obszarem aglomeracji Poraj 6,9 tys. m³, 11,0 tys. m³ oraz 8,8 tys. m³. Gmina nie posiadała danych w powyższym zakresie w podziale na oczyszczalnie i zbiorniki bezodpływowe. W tej sprawie Wójt wyjaśniła: *Zgodnie z art. 9o ust. 3 ustawy o ucpg podmiot prowadzący działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych nie jest zobowiązany do przekazania w sprawozdaniu kwartalnym danych dotyczących ilości ścieków odprowadzonych z podziałem na ilość ścieków pochodzących z przydomowych oczyszczalni i zbiorników bezodpływowych. Wobec powyższego Gmina nie posiada danych dotyczących ilości odprowadzanych ścieków z podziałem na przydomowe oczyszczalnie i zbiorniki bezodpływowe.*

(akta kontroli str. 208-226, 385-390, 431-434)

Ilość ścieków, które wpłynęły na dwie oczyszczalnie⁴⁵ w Gminie⁴⁶ wynosiła 262,6 tys. m³ w 2018 r., 264,2 tys. m³ w 2019 r. oraz 185,8 tys. m³ w 2020 r. (do 30 września), w tym z terenu poza obszarem aglomeracji odpowiednio: 57,7 tys. m³, 63,8 tys. m³ oraz 53,7 tys. m³, co stanowiło 63,6%, 63,6% oraz 62,5%, szacunkowej ilości dostarczonej na terenie Gminy wody ogółem w latach 2018-2020 (do 30 września) wynoszącej odpowiednio 412,1 tys. m³, 415,4 tys. m³ oraz 297,4 tys. m³. Jak wyjaśniła Wójt: *Gmina nie posiada danych dlaczego łączna ilość*

⁴² Oszacowano na podstawie dostarczonej mieszkańcom na terenie Gminy wody pomniejszonej o wskaźnik wody bezpowrotnie zużytej (30%).

⁴³ Ilość ścieków odprowadzana przez mieszkańców została określona na podstawie faktur za odprowadzanie ścieków (mieszkańcy podłączeni do kanalizacji).

⁴⁴ Ilość ścieków odprowadzonych dotyczy ścieków z przydomowych oczyszczalni i zbiorników bezodpływowych ustalono na podstawie składanych sprawozdań przez przedsiębiorców, gdzie podawana była łączna ilość odebranych ścieków bez podziału na oczyszczalnie i zbiorniki.

⁴⁵ Oczyszczalnia w Poraju i Żarkach Letnisko.

⁴⁶ Ilość ścieków, które ogólnie wpłynęły do oczyszczalni na terenie Gminy Poraj, którą stanowią ścieki: komunalne i bytowe, przemysłowe, pochodzące z Gminy Koziegłowy oraz pochodzące z infiltracji i wód opadowych.

odprowadzonych ścieków nie jest równa ilości dostarczonej wody na terenie Gminy Poraj. Gmina prowadzi nadzór poprzez wybiórcze przeprowadzanie kontroli na nieruchomościach, podczas których weryfikowano posiadanie przez mieszkańców dowodów płacenia za usługi wywozu nieczystości ciekłych oraz zawartych umów. Kontrolą nie są objęte wszystkie nieruchomości.

(akta kontroli str. 208-226, 385-390, 431-434)

Według danych Urzędu wszyscy mieszkańcy Gminy korzystali z sieci kanalizacyjnych, przydomowych oczyszczalni ścieków lub zbiorników bezodpływowych.

(akta kontroli str. 208-210)

W Gminie prowadzono ewidencję przydomowych oczyszczalni ścieków oraz zbiorników bezodpływowych. Ewidencje nie obejmowały wszystkich nieruchomości. Badania w tym zakresie przeprowadzono na próbie losowo wybranego odcinka ulicy nieskanalizowanej o długości ponad 0,5 km, na którym zgodnie z ewidencją adresową oraz ewidencją nieruchomości znajdowały się 42 nieruchomości zabudowane i posiadające nadany numer. Spośród ww. nieruchomości, pięć nie było ujętych w żadnej z ww. ewidencji, podczas gdy dla czterech z ww. adresów złożono deklarację o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Ponadto ewidencja przydomowych oczyszczalni ścieków nie obejmowała siedmiu obiektów, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 230-262, 282-291, 385-390, 628-629)

Liczba ujętych (na dzień 31 grudnia 2018 i 2019 r. oraz 30 września 2020 r.) w prowadzonej ewidencji zbiorników bezodpływowych wynosiła odpowiednio: 2 561, 2 554 oraz 2 515 (w tym 922, 908 i 898 poza terenem aglomeracji), a przydomowych oczyszczalni ścieków 53, 62 i 77 (w tym 11, 12 i 16 poza terenem aglomeracji). Liczba nieruchomości, na których one się znajdowały była tak sama⁴⁷. Liczba mieszkańców korzystających z ww. zbiorników wynosiła odpowiednio 5 767, 5 680 oraz 5 585 (w tym 2 006, 1 949 oraz 1 911 poza terenem aglomeracji), a oczyszczalni 120, 136 oraz 169 (w tym 23, 23 i 31 poza terenem aglomeracji).

(akta kontroli str. 230-262, 282-291, 385-390, 628-629)

W ewidencji zbiorników bezodpływowych ujęto dane dot. lokalizacji nieruchomości (województwo, powiat, gmina, miejscowość, ulica i numer budynku), natomiast brak było pozostałych danych umożliwiających określenie wymaganych częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych, co szczegółowo opisano w części *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 230-262, 282-291, 385-390, 628-629)

W ewidencji przydomowych oczyszczalni ścieków zawarto dane dot. jej lokalizacji (miejscowość, ulica, nr domu, nr działki), brak było danych ze zgłoszenia rozpoczęcia eksploatacji oczyszczalni do urzędu gminy, co szczegółowo opisano w części *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 230-262, 282-291, 385-390, 628-629)

Stwierdzono⁴⁸, że siedmiu przydomowych oczyszczalni ścieków, pomimo ujęcia nieruchomości na których się znajdowały w ewidencji adresowej oraz ewidencji dot. odpadów komunalnych prowadzonych przez Gminę, nie wprowadzono do ewidencji

⁴⁷ Jak wyjaśnił Kierownik: Zgodnie z ewidencją bezodpływowych zbiorników i przydomowych oczyszczalni ścieków, do jednej pozycji (jedna nieruchomość) przyporządkowane było jedno urządzenie. Nie można wykluczyć sytuacji, w której w jednostkowych przypadkach urządzenie było podłączone również do innego budynku, a Urząd nie posiadał takiej informacji.

⁴⁸ Badanie przeprowadzono na pozyskanych w trybie art. 29 ustawy o NIK od Starosty Powiatu Myszkowskiego danych dot. wykazu zgłoszonych przydomowych oczyszczalni ścieków i bezodpływowych zbiorników na nieczystości ciekłe o objętości do 10 m³ oraz wykazu bezodpływowych zbiorników na nieczystości ciekłe o objętości do 10 m³ na terenie Gminy Poraj w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2020 r.

przydomowych oczyszczalni ścieków, co szczegółowo opisano w części *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 230-262, 282-307, 398-399, 628-629)

Dane dotyczące liczby zbiorników bezodpływowych w Gminie oraz liczby przydomowych oczyszczalni ścieków, podane w załączniku do sprawozdania SG-01 Statystyka gminy Gospodarka mieszkaniowa i komunalna za 2018 r. i 2019 r. przekazywanego do Głównego Urzędu Statystycznego⁴⁹, były niezgodne z prowadzoną ewidencją i ustaleniami kontroli, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 38-41, 230-281)

Gmina nie posiadała kompletnych informacji dotyczących tego, ilu właścicieli nieruchomości, które były wyposażone w zbiorniki bezodpływowe, posiadało umowy na ich opróżnianie oraz ilu nie zawarło takich umów, co szczegółowo opisano w części *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 385-390, 483-487)

Wójt nie organizowała opróżniania zbiorników w przypadku zidentyfikowania faktu nie zawarcia umów, w związku z art. 6 ust. 6 ucpg, co szczegółowo opisano w części *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 385-390)

Na dzień kontroli⁵⁰ 18 podmiotów prowadziło działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych⁵¹ na terenie Gminy.

(akta kontroli str. 309-310)

Wójt prowadził ewidencje udzielonych i cofniętych pozwoleń na wykonywanie ww. działalności, w okresie objętym kontrolą żadne pozwolenie ujęte w ewidencji nie było cofnięte.

(akta kontroli str. 309-314)

Wszyscy przedsiębiorcy składali sprawozdania podmiotu prowadzącego działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych za wszystkie kwartały w okresie objętym kontrolą. Łącznie złożono 187 sprawozdań.

(akta kontroli str. 308)

Wszystkie sprawozdania⁵² zawierały wymagane art. 9o ust. 3 i 4 ucpg informacje i wykazy. W Urzędzie weryfikowano i prawidłowość i terminowość składanych sprawozdań. Jak wyjaśniła Wójt: *W ramach obowiązków służbowych pracownik weryfikuje sprawozdania pod kątem ich poprawności oraz terminowości. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w złożonym sprawozdaniu podmiot zostaje pisemnie wezwany do korekty bądź złożenia wyjaśnień. Nie prowadzono dokumentacji potwierdzającej weryfikowanie sprawozdań (poza pismami do podmiotów zobowiązanych do złożenia wyjaśnień).*

(akta kontroli str. 308, 385-390)

Dwa (9,1%) spośród objętych badaniem sprawozdań wpłynęły do Urzędu w 2019 r. 4 i 17 dni po upływie terminu. W jednym przypadku przeprowadzono postępowanie w wyniku którego nałożono na stronę karę w wysokości 1 700 złotych, która została

⁴⁹ Dalej: „GUS”.

⁵⁰ 18 grudnia 2020 r.

⁵¹ Z tego dwie firmy podjęły działalność w 2018 r., a jedna w 2020 r.

⁵² Badaniem w zakresie rzetelności sprawozdań przeprowadzono na losowo wybranej próbie dwóch sprawozdań w każdym kwartale w okresie objętym kontrolą. Ogółem badaniem objęto 22 sprawozdania trzech podmiotów.

zapłacona. W drugim przypadku nie podjęto działań, co szczegółowo opisano w części *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 308, 315-390)

W ww. przypadku nieterminowo złożonego (jednego) sprawozdania podmiotu prowadzącego działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych nie nałożono kar pieniężnych, pomimo stwierdzenia ww. nieprawidłowości oraz pomimo ich określenia w przepisach ucpg. Jak wyjaśniła Wójt: (...) *W opisanym przypadku tj. sprawozdanie za II kwartał 2019 firmy MAT-MAR, które wpłynęło 5-go sierpnia 2019, jego nieterminowość została przeoczona przez pracownika weryfikującego sprawozdania.*

(akta kontroli str. 308, 315-390, 431-434)

Według sprawozdań łączna ilość ścieków odebranych i przekazanych do oczyszczania wynosiła w poszczególnych latach objętych kontrolą odpowiednio 8,5 tys. m³, 12,8 tys. m³ i 9,1 tys. m³. Liczba właścicieli nieruchomości, od których w poszczególnych kwartałach lat objętych kontrolą odebrane zostały nieczystości ciekłe wynosiła od 183 do 380.

(akta kontroli str. 208-210, 311, 391-392)

Gmina nie posiadała informacji o ilości ścieków zbieranej w zbiornikach bezodpływowych, a jedynie ilość ścieków wywiezionych wg sprawozdań.

Jak wyjaśniła Wójt: *Gmina dysponuje tylko danymi dotyczącymi ilości ścieków zbieranych w zbiornikach bezodpływowych wynikającymi ze sprawozdań składanych przez podmioty prowadzące działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych. Gmina sprawuje nadzór nad realizacją przez właścicieli nieruchomości gromadzenia nieczystości ciekłych w zbiornikach bezodpływowych poprzez wybiórcze przeprowadzanie kontroli nieruchomości. W trakcie kontroli weryfikuje się posiadanie przez mieszkańców dowodów płacenia za usługi wywozu nieczystości ciekłych oraz zawarte umowy. Z uwagi na brak możliwości bezpośredniego kontaktu z mieszkańcami spowodowane przez COVID kontrole w terenie zostały wstrzymane. Wobec powyższego w roku 2020 i 2021 Gmina sprawuje nadzór nad realizacją przez właścicieli nieruchomości gromadzenia nieczystości ciekłych w zbiornikach bezodpływowych poprzez pisemne wezwania do przedstawienia niezbędnej dokumentacji.*

(akta kontroli str. 431-434)

Urząd Gminy nie dysponował danymi ze stacji zlewnych dotyczących ilości ścieków przekazanych do oczyszczenia. Jak wyjaśnił Kierownik GK: *Przedsiębiorcy przekazują ścieki do dowolnej zlewni, również do tych zlokalizowanych poza terenem Gminy Poraj. Stacja zlewna na terenie Gminy Poraj prowadzona przez spółkę PORECO. prowadzi rejestr przyjęć ścieków do oczyszczenia, jednakże nie prowadzi analityki, która pozwoliłaby wykazać ilości odebrane od mieszkańców gminy.*

(akta kontroli str. 393-394)

2.2. Zwiększanie liczby użytkowników sieci kanalizacyjnej

W Gminie zidentyfikowano nieruchomości, których właściciele zobowiązani byli do podłączenia ich do istniejącej kanalizacji sanitarnej. I tak, ich liczba w przypadku sieci kanalizacji oddanej do końca 2017 r. wynosiła na dzień 31 grudnia 2017 r., 2018 r. i 2019 r. oraz 30 września 2020 r. odpowiednio: 1 791, 1 814, 1 871 oraz 1886. Dotyczyło to następującej liczby mieszkańców ww. nieruchomości: 4 446, 5 027, 5 067 oraz 5 044. Wszystkie ww. nieruchomości były podłączone

do kanalizacji. Jednak jak wykazało badanie opisane szczegółowo poniżej, siedmiu nieruchomości zlokalizowanych na terenach skanalizowanych nie zidentyfikowano jako zobowiązane do podłączenia się do kanalizacji sanitarnej, pomimo że ich właściciele złożyli deklaracje o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi lub zużycie wody na potrzeby bytowe wskazywało na ich użytkowanie.
(akta kontroli str. 400, 263-273)

W przypadku nowo wybudowanych sieci kanalizacyjnych, oddanych do użytkowania w okresie od 2018 r., wg stanu na dzień 30 września 2020 r. zidentyfikowano 22 nieruchomości (zamieszkałe przez 59 osób) zobowiązane do podłączenia do ww. sieci. Wszystkie były zlokalizowane poza terenem aglomeracji i zostały podłączone. Jak wykazało badanie opisane szczegółowo poniżej, w przypadku pięciu nieruchomości Urząd nie stwierdził, że są zobowiązane do podłączenia się do kanalizacji sanitarnej, pomimo złożenia deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi lub zużycia wody na potrzeby bytowe wskazywało na ich użytkowanie.

(akta kontroli str. 400, 483-487)

Badaniem rzetelności danych Urzędu o nieruchomościach, których właściciele byli zobowiązani do podłączenia ich do kanalizacji sanitarnej objęto: wszystkie ulice (łącznie 41 nieruchomości ujętych w ewidencji adresowej) z nowo wybudowaną kanalizacją w miejscowości Jastrząb⁵³ oraz dwa odcinki ulic o zabudowie jednorodzinnej (łącznie 81 nieruchomości) z istniejącą siecią kanalizacyjną o długości ok 0,5 km⁵⁴. W przypadku 12 z objętych badaniem nieruchomości stwierdzono, że Urząd nie zidentyfikował ich jako zobowiązanych do podłączenia się do kanalizacji pomimo ich ujęcia w ewidencji adresowej, złożenia deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi lub zużycia wody, co szczegółowo opisano w części *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 435-487)

Urząd Gminy w okresie objętym kontrolą nie prowadził działań promocyjnych i informacyjnych w zakresie przyłączania nieruchomości do sieci kanalizacyjnej. Jak wyjaśniła Wójt: *Z uwagi na fakt, że gmina Poraj jest gminą małą największą skuteczność mają działania o charakterze bezpośrednim, realizowane przez służby gminy, w tym sołtysów, radnych i pracowników urzędu i spółki PORECO, w efekcie których przy realizacji inwestycji kanalizacyjnych zawsze osiągany jest wymagany efekt ekologiczny. Ponadto Urząd prowadził inne działania promocyjne i informacyjne dotyczące problematyki odbioru ścieków od mieszkańców. W szczególności Urząd Gminy prowadził akcję informacyjną związaną z pozyskaniem środków na realizację inwestycji kanalizacyjnych, a w konsekwencji – z ich realizacją. Akcja prowadzona była w lokalnych mediach, tj. na łamach „Kuriera Porajskiego” i stronie internetowej Gminy (www.ugporaj.pl). Działaniom medialnym towarzyszyły spotkania władz gminy z mieszkańcami sołectw w ramach zebrań wiejskich. Biorąc pod uwagę zarówno nakład „Kuriera Porajskiego” (2,5 tys. egzemplarzy zwykły i 4,5 tys. świąteczny przy niewiele ponad 10 tys. mieszkańców), jak i dostępność internetu można założyć skuteczność tego przekazu. Planując realizację inwestycji Gmina bezpośrednio docierała do mieszkańców obszarów objętych planowaną budową sieci, informując o zakresie projektu i terminach realizacji.*

(akta kontroli str. 202-207)

⁵³ Ul. Zielona 9 nieruchomości, Nadrzeczna 25 nieruchomości, Porajska jedna nieruchomość oraz Polna 7 nieruchomości.

⁵⁴ Ul. Leśna 35 nieruchomości w miejscowości Choroń oraz ul. Kościelna 39 nieruchomości, Poprzeczna 7 nieruchomości w miejscowości Poraj.

W związku z nieprowadzeniem ww. działań nie dokumentowano również efektów. Jak wyjaśniła Wójt: (...) efekt prowadzonych działań przy realizacji przedsięwzięć budowy sieci kanalizacyjnej (wszystkie przedsięwzięcia realizowane były z wykorzystaniem finansowania zewnętrznego, a tym samym obarczone koniecznością osiągnięcia efektu ekologicznego) uzyskiwano zakładane rezultaty, został udokumentowany w dokumentacji powykonawczej i materiałach wymaganych do rozliczenia dotacji. W związku z powyższym nie było potrzeby generowania dodatkowych dokumentów monitorujących efekty prowadzonych działań. Na uwagę zasługuje fakt, że bezpośredni, niesformalizowany charakter oddziaływania na mieszkańców, który sprawdza się w szczególności w niewielkich gminach, odniósł spodziewany skutek również w naszym przypadku. Osiągnięcie bowiem zakładanych efektów ekologicznych w przypadku inwestycji kanalizacyjnych, ze względu na konieczność ponoszenia przez mieszkańców dodatkowych kosztów związanych z podłączeniem budynku do wybudowanego w ramach inwestycji przyłącza kanalizacyjnego jest trudne i zagrożone koniecznością zwrotu części lub całości dotacji.

(akta kontroli str. 202-207)

Gmina nie zapewniała dofinansowania realizacji podłączeń nieruchomości do sieci kanalizacyjnej.

(akta kontroli str. 202-207)

W ramach opisanych w pkt 1.4. zadania zrealizowanego w okresie objętym kontrolą do kanalizacji podłączone zostały 22 nieruchomości (18 zamieszkałych i cztery niezamieszkałe). Na podstawie danych z ewidencji ludności gminy Poraj ustalono, że z ww. przyłączy korzysta 59 mieszkańców.

(akta kontroli str. 202-207, 501-627)

Urząd nie zidentyfikował nieruchomości, których właściciele nie dokonali przyłączenia po upływie 6 miesięcy od oddania sieci do użytkowania i nie prowadził postępowań zmierzających do wydania decyzji administracyjnej nakazującej właścicielowi przyłączenie się do sieci.

W okresie objętym kontrolą przeprowadzono jedno postępowanie w sprawie nieprawidłowego pozbywania się ścieków komunalnych, wynikające ze złożonej przez mieszkańca skargi. Postępowanie z uwagi na lokalizację nieruchomości poza obszarem kanalizacji zakończone zostało wydaniem decyzji nakazującej wyposażenia nieruchomości w przydomową oczyszczalnię ścieków lub zbiornik bezodpływowy. Nieruchomość została wyposażona w przydomową oczyszczalnię ścieków.

(akta kontroli str. 202-207, 400-430)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W Urzędzie nie zapewniono skutecznego nadzoru nad wykonywaniem obowiązków przez właścicieli nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej.

W gminnej ewidencji zbiorników bezodpływowych zawarta była jedynie informacja o adresie nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe. Nie było w niej danych niezbędnych do osiągnięcia celu, jakim, zgodnie z art. 3 ust. 3 pkt 1 ucp, powinna służyć ewidencja, tj. kontroli częstotliwości ich opróżniania oraz w celu opracowania planu rozwoju sieci kanalizacyjnej. Nie odnotowano w niej m.in. informacji na temat pojemności tych instalacji, adnotacji o zawarciu przez właściciela umowy z przedsiębiorcą oraz uiszczeniu przez niego opłat za te usługi. W rezultacie Gmina dysponowała ograniczoną wiedzą o sposobie pozbywania się nieczystości z nieruchomości niepodłączonych do sieci.

Jak wyjaśniła Wójt: Przepis art. 3 ust. 3 ucpg nie wskazuje, w jakiej formie ma być prowadzona ewidencja zarówno zbiorników bezodpływowych jak i przydomowych oczyszczalni - tylko na cel, jakiemu ma ona służyć. Wobec powyższego tworząc ewidencję zbiorników bezodpływowych ujęto tylko dane, tj. miejscowości, ulica, nr domu.

(akta kontroli str. 230-262, 282-291, 385-390, 628-629)

W ewidencji przydomowych oczyszczalni ścieków zawarto dane dot. jej lokalizacji (miejscowość, ulica, nr domu, nr działki), brak było danych ze zgłoszenia rozpoczęcia eksploatacji oczyszczalni do urzędu gminy, wymaganego zgodnie z art. 152 ust. 1 i 2 POŚ dot.: właściciela, wielkość oczyszczalni (ilość ścieków na dobę), zgodność stopnia redukcji odpowiedniej do wielkości aglomeracji na której oczyszczalni się znajduje. Jak wyjaśniła Wójt: *Tworząc ewidencję przydomowych oczyszczalni ścieków (z uwagi na brak w przepisach w jakiej formie ma być prowadzona i jakie ma zawierać dane) kierowano się stworzeniem bazy, której celem będzie przeprowadzenie kontroli i zweryfikowanie danych w terenie. Dane zawarte w ewidencji zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków mogą posłużyć gminie przy opracowywaniu planu rozwoju sieci kanalizacyjnej. Mieszkańcy Gminy Poraj dopiero od 2020 r. składają zgłoszenia eksploatacji w myśl art. 152 ustawy Prawo Ochrony Środowiska.*

(akta kontroli str. 230-262, 282-291, 385-390, 628-629)

W związku z brakiem w ww. ewidencjach danych umożliwiających określenie wymaganych częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych, w sprawie sposobu identyfikowania tych parametrów dla możliwości kontrolowania prawidłowości w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych Wójt wyjaśniła: *Gmina nie posiada bilansów ilości powstających i usuwanych ścieków. Samorząd Gminny sukcesywnie obarczany jest kolejnymi obowiązkami ustawowymi, których realizacja wymaga znaczącego zwiększenia mocy przerobowych. Jednocześnie nie zapewnia się finansowania tych zadań, co powoduje, że gminy nie stać na zatrudnianie kolejnych urzędników, którzy mogliby realizować zadania wynikające z przepisów. Urzędnicy gminy Poraj (zadania związane z ochroną środowiska realizuje dwoje pracowników na stanowiskach urzędniczych) realizują w pierwszej kolejności zadania obligatoryjne, szczegółowo opisane w przepisach, gdzie narzucono zarówno sposób, jak i terminy realizacji zadań. Gmina sukcesywnie gromadzi dane, które pozwolą na sporządzenie bilansu i weryfikację obowiązków realizowanych przez mieszkańców. Gmina realizując kontrole w terenie, sprawdzała i weryfikowała posiadanie przez właścicieli nieruchomości umów i rachunków za odbiór ścieków. Nie weryfikowano dotąd częstotliwości opróżniania zbiorników na podstawie ilości zużytej wody. Gmina prowadzi nadzór poprzez wybiórcze przeprowadzanie kontroli na nieruchomościach, podczas których weryfikowano posiadanie przez mieszkańców dowodów płacenia za usługi wywozu nieczystości ciekłych oraz zawartych umów.*

(akta kontroli str. 385-390)

Gmina nie posiadała również kompletnych informacji o tym, ilu właścicieli nieruchomości, które były wyposażone w zbiorniki bezodpływowe, posiadało umowy na ich opróżnianie oraz ilu nie zawarło takich umów. W wyniku przeprowadzonych kontroli oraz składanych przez przedsiębiorców sprawozdań Gmina zidentyfikowała na dzień 30 września 2020 r. 75 nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe w stosunku do których zawarto umowy na wywóz nieczystości. Jak wyjaśniła Wójt (...) *Gmina nie posiada danych dotyczących wszystkich nieruchomości korzystających z indywidualnych urządzeń do gromadzenia i odprowadzania ścieków. Informacje dotyczące posiadania przez właścicieli*

nieruchomości zawartych umów z podmiotem prowadzący działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych pochodzą z przeprowadzanych wybiórczo kontroli na nieruchomościach. Weryfikowano posiadanie przez mieszkańców dowodów płacenia za usługi wywozu nieczystości ciekłych oraz zawartych umów. (...) Gmina realizuje nadzór nad prawidłową realizacją obowiązków mieszkańców związanych z opróżnianiem zbiorników bezodpływowych poprzez wybiórcze przeprowadzanie kontroli na nieruchomościach, podczas których weryfikuje się posiadanie przez mieszkańców dowodów płacenia za usługi wywozu nieczystości ciekłych oraz zawartych umów. Sposób realizacji zadania jest adekwatny do posiadanych sił i środków. Gmina nie posiada pełnej informacji na temat nieruchomości, których właściciele zawarli umowy na wywóz nieczystości oraz nieobjętych takimi umowami, z uwagi na brak takiego ustawowego obowiązku. W celu zapewnienia właściwej weryfikacji obowiązków mieszkańców, gmina sukcesywnie zbiera informacje od mieszkańców, które docelowo będą stanowiły bazę dającą możliwość pełnej analizy problematyki.

(akta kontroli str. 385-390, 483-487)

Wójt nie organizowała opróżniania zbiorników w przypadku zidentyfikowania faktu nie zawarcia umów, w związku z art. 6 ust. 6 ucpg. Jak wyjaśniła Wójt: (...) z uwagi na fakt nie wykazania nieruchomości, w których obowiązek nie jest realizowany. W ramach obecnie realizowanych kontroli nie udało się zweryfikować wszystkich nieruchomości objętych kontrolą. Nieruchomości, których właściciele pomimo wezwania nie przedstawili dotąd umowy będą objęci dalszymi czynnościami kontrolnymi w asyście policji. W chwili obecnej z uwagi na brak możliwości bezpośredniego kontaktu z mieszkańcami spowodowane przez COVID czynności zostały wstrzymane. Po ustąpieniu w/w warunków czynowości zostaną dokończone.

(akta kontroli str. 385-390)

Zdaniem NIK, przywołane w wyjaśnieniu okoliczności nie mogą stanowić usprawiedliwienia braku ww. informacji niezbędnych do prowadzenia skutecznego nadzoru nad wykonywaniem obowiązków przez właścicieli nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej.

2. Prowadzone w Urzędzie ewidencje przydomowych oczyszczalni ścieków i zbiorników bezodpływowych były niekompletne, gdyż nie obejmowały wszystkich nieruchomości⁵⁵ wyposażonych w tego typu instalacje.

Stwierdzono, że czterech (9,5% objętych badaniem) nieruchomości⁵⁶ pomimo ich ujęcia w ewidencji adresowej oraz ewidencji dot. odpadów komunalnych prowadzonych przez Gminę, nie wprowadzono do ewidencji przydomowych oczyszczalni ścieków lub zbiorników bezodpływowych.

Jak wyjaśniła Wójt: *Nieruchomości nie zostały ujęte w wyniku błędu pracownika tworzącego ewidencję.*

Kontrola wykazała ponadto, że ewidencja przydomowych oczyszczalni ścieków nie była kompletna. Stwierdzono⁵⁷, że siedmiu przydomowych oczyszczalni ścieków⁵⁸

⁵⁵ Do badania wybrano losowo jeden odcinek ulicy nie skanalizowanej o długości ponad 0,5 km, tj. ul. Jurajską w miejscowości Masłońskie (od torów kolejowych do końca ulicy, od numeru 30 do 100). Zgodnie z ewidencją adresową oraz ewidencją nieruchomości na ww. odcinku znajdowało się 42 nieruchomości zabudowane posiadających nadany numer. Spośród ww. nieruchomości pięć nie było ujętych w żadnej z ww. ewidencji. Na czterech z ww. adresów złożono deklarację o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

⁵⁶ W Masłońskim przy ul. Jurajska nr 31 (dz. Nr 4782/2), 55 (dz. Nr 4730), 83 (dz. Nr 4714/5), 92 (dz. Nr 4608/14).

⁵⁷ Badanie przeprowadzono na pozyskanych w trybie art. 29 ustawy o NIK od Starosty Powiatu Myszковского danych dot. wykazu zgłoszonych przydomowych oczyszczalni ścieków i bezodpływowych zbiorników na nieczystości ciekłe o objętości do 10 m³ oraz wykazu bezodpływowych zbiorników na nieczystości ciekłe o objętości do 10 m³ na terenie Gminy Poraj w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2020 r.

(9,0% objętych badaniem), pomimo ujęcia nieruchomości w nie wyposażonych w ewidencji adresowej oraz ewidencji dot. odpadów komunalnych prowadzonych przez Gminę, nie ujęto w ewidencji przydomowych oczyszczalni ścieków⁵⁹.

Jak wyjaśniła Wójt Podane (...) nieruchomości nie zostały ujęte w ewidencji z następujących powodów:

- Żarki Letnisko ul. Słoneczna 31 - właściciel nieruchomości wystąpił do tut. Urzędu o wydanie opinii dotyczącej lokalizacji przydomowej oczyszczalni ścieków (styczeń 2018 r.). Nieruchomość jest ujęta w ewidencji zbiorników bezodpływowych. Pracownik nie wykreślił nieruchomości z ewidencji zbiorników bezodpływowych i nie dopisał jej do ewidencji przydomowych oczyszczalni;

- Masłońskie ul. Świerkowa 24, Żarki Letnisko ul. Prosta 34, Masłońskie ul. Sportowa 44, Masłońskie ul. Jurajska 23, – tutejszy Urząd nie wydawał opinii dotyczących lokalizacji przydomowych oczyszczalni ścieków wymaganych przez Starostwo Powiatowe w Myszkowie celem zgłoszenia w/w instalacji. Wobec powyższego Urząd nie posiadał informacji o budowie przydomowych czyszczalni ścieków, w związku z czym nieruchomości te nie zostały wpisane do ewidencji. Nieruchomości te są ujęte w ewidencji zbiorników bezodpływowych;

- Żarki Letnisko ul. Leśna 11A, Poraj ul. Graniczna 63 – błąd pracownika tworzącego ewidencję.

Ponadto w sprawie zapewnienia kompletności ww. ewidencji Wójt wyjaśniła: Gmina przy tworzeniu i aktualizacjach ewidencji analizuje jej kompletność. Jednakże możliwe jest, że ewidencja nie jest kompletna, z uwagi na błędy w dokumentach, z których korzystano przy tworzeniu ewidencji lub przez niepoinformowanie gminy o zmianach (np. niezgłoszenie eksploatacji przydomowej oczyszczalni do użytku, niezgłoszenie nowo wybudowanego budynku do użytkowania). Gmina tworząc ewidencję zbiorników bezodpływowych korzystała z bazy dokumentów w postaci: numeracji porządkowej budynków, elektronicznego powiatowego systemu Ewidencji Gruntów i Budynków, wykazu umów na odbiór ścieków Spółki Poreco.

(akta kontroli str. 282-307, 385-390, 398-399, 628-631)

Zdaniem NIK, błędy w innych prowadzonych przez Gminę lub jej Spółkę rejestrach, nie mogą usprawiedliwiać braku kompletności ewidencji zbiorników i oczyszczalni przydomowych.

3. W sprawozdaniach Gminy SG-01 za 2018 r. i 2019 r. (statystyka gminy, gospodarka mieszkaniowa i komunalna) przekazanych do Głównego Urzędu Statystycznego przedstawiono niezgodne ze stanem faktycznym dane dotyczące:

1) liczby zbiorników bezodpływowych – w sprawozdaniach podano odpowiednio 2 571 oraz 2 555. W sytuacji, gdy zgodnie z prowadzoną ewidencją liczba zbiorników wynosiła odpowiednio: 2 561 i 2 545.

2) liczby przydomowych oczyszczalni ścieków – w sprawozdaniach podano odpowiednio 119 i 128, podczas gdy zgodnie z prowadzoną ewidencją liczba oczyszczalni wynosiła odpowiednio: 62 i 53.

3) liczby przyłączy do sieci kanalizacji - w sprawozdaniach podano odpowiednio 1623 i 1650, podczas gdy wielkości ustalone w trakcie kontroli NIK wynosiły odpowiednio: 1814 oraz 1871.

Sprawozdania te były przekazywane elektronicznie.

⁵⁸ Nr dz. ewid. 521/2 Żarki Letnisko, ul. Słoneczna 31, nr dz. ewid. 2824/1, 2824/2 Poraj, ul. Graniczna 63, nr ewid. 383 Żarki Letnisko, ul. Prosta 34, nr ewid. 4638/6 Choroń Poraj, Masłońskie, ul. Świerkowa 24, dz. 327/5 Masłońskie Poraj, ul. Sportowa 44, dz. 741/16 Żarki Letnisko, ul. Leśna 11A, dz. 398/1 Masłońskie Pora ul. Jurajska 23.

⁵⁹ W ww. wykazach zawarto łącznie 89 takich obiektów (odpowiednio 45 i 44), spośród nich 52 obiekty (odpowiednio 34 i 18) posiadały nadane numery domów (co ustalono na podstawie ewidencji adresowej). Spośród ww. 52 obiektów w prowadzonych ewidencjach przydomowych oczyszczalni ścieków oraz zbiorników bezodpływowych nie ujęto 21 (odpowiednio 14 i 7), przy czym dla 8 (odpowiednio 8 i 0) z nich złożono deklarację o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

Jak wyjaśniła Wójt: Ewidencja zbiorników bezodpływowych prowadzona jest w formie elektronicznie w programie Excel, gdzie znajduje się 10 zakładek (każda zakładka na miejscowość). Podając ilość zbiorników bezodpływowych w sprawozdaniu SG-01 pracownik od ilości ogólnej wierszy nie odjął wieszki nagłówkowej w każdej zakładce, stąd wynika różnica 10 szt. W sprawozdaniu SG-01 podawano dane dot. przydomowych oczyszczalni na podstawie wydawanych przez tut. Urząd opinii dotyczących lokalizacji przydomowych oczyszczalni ścieków wymaganych przez Starostwo Powiatowe w Myszkowie celem zgłoszenia ww. instalacji. Różnica pomiędzy ilością przydomowych oczyszczalni ścieków w ewidencji, a ilością oczyszczalni wpisaną do sprawozdania SG-01 wynika z błędnej liczby bazowej z lat wcześniejszych. Ze względu na brak zgłoszeń dot. eksploatacji wynikająca z art. 152 ustawy Prawo Ochrony Środowiska, Urząd Gminy w celu stworzenia ewidencji przyjmował wydawane opinie.

(akta kontroli str. 230-307, 400)

4. W Urzędzie nierzetelnie weryfikowano terminowość składania sprawozdań podmiotów prowadzących działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, o których mowa w art. 9o ust. 1 i 2 ucpg, wskutek czego, przeoczono złożenie przez jednego z trzech przedsiębiorców świadczących tego typu usługi jednego kwartalnego sprawozdania (za II kwartał), które wpłynęło do Urzędu 5 sierpnia 2019 r., tj. 4 dni po upływie terminu (co stanowiło 4,6% objętych badaniem)⁶⁰, a w konsekwencji nienaliczenie i niedochodzenie kary pieniężnej (która, zgodnie z art. 9 xb pkt. 2 ucpg powinna wynosić 400 zł).

Wójt wyjaśniła, że *Gmina każdorazowo podejmuje czynności mające na celu weryfikację składanych kwartalnie sprawozdań przez podmioty prowadzące działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, w szczególności ich terminowości. W przypadku stwierdzenia złożenia sprawozdania po terminie Gmina nakładała kary za nieterminowość składanych sprawozdań. W opisanym przypadku tj. sprawozdanie za II kwartał 2019, które wpłynęło 5 sierpnia 2019 nie zostało przeprowadzone postępowania w sprawie nałożenia kary ze względu na błąd pracownika weryfikującego sprawozdania.*

(akta kontroli str. 308, 385-390)

5. Gmina nie zapewniła realizacji obowiązku przyłączenia się nieruchomości do sieci kanalizacji sanitarnej⁶¹ określonego w art. 5 ust. 1 pkt 2 ucpg.

W Jastrzębiu, dla czterech nieruchomości (9,8% objętych badaniem) złożono deklaracje o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi⁶², a nie posiadały one przyłączy kanalizacji sanitarnej, a dla jednej nieruchomości nie złożono takiej deklaracji, posiadała ona przyłączy wody, której zużycie w 2020 r. wyniosło 27 m³.

W Choroni, dla czterech nieruchomości (11,4% objętych badaniem) nie posiadających przyłączy kanalizacji sanitarnej złożono m.in. deklaracje o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi⁶³.

⁶⁰ Badaniem w zakresie rzetelności sprawozdań przeprowadzono na losowo wybranej próbie dwóch sprawozdań w każdym kwartale w okresie objętym kontrolą. Ogółem badaniem objęto 22 sprawozdania trzech podmiotów.

⁶¹ Badaniem w tym zakresie objęto: wszystkie ulice (łącznie 41 nieruchomości ujętych w ewidencji adresowej) z nowo wybudowaną kanalizacją w miejscowości Jastrząb oraz dwa odcinki ulic o zabudowie jednorodzinnej (łącznie 46 nieruchomości jw.) z istniejącą siecią kanalizacyjną wybudowaną przed 2018 r.

⁶² Ul. Nadrzeczna 5 dz. nr 1160, ul. Nadrzeczna 12b dz. nr 1292/7, ul. Nadrzeczna 18 dz. nr 1284/5, ul. Polna 2a dz. nr 371/2, przy czym dla nieruchomości przy ul. Nadrzecznej 5 zużycie wody wyniosło 82 m³ w 2020 r., Nadrzeczna 18 - 79m³, a Polna 2A - 162 m³.

⁶³ Ul. Leśna 19A dz. nr 2385/6, 19C dz. nr 2385/4, 25 dz. nr 2383 i 27 dz. nr 2382.

W Poraju, w przypadku trzech nieruchomości (6,5% objętych badaniem), dla których m.in. złożono deklaracje o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi⁶⁴, stwierdzono brak przyłączy do sieci kanalizacji.

W sprawie tej Wójt wyjaśniła, że *Urząd nie prowadzi postępowań w sprawie przyłączenia nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej w sposób systemowy z uwagi na brak precyzyjności i przejrzystości przepisów prawa. Przede wszystkim żaden z przepisów ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, Prawa wodnego, czy ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków nie wskazuje, w jakim terminie obowiązek przyłączenia nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej ma zostać wykonany. Zgodnie z orzecznictwem sądowym wydanie na podstawie z art. 5 ust. 7 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach decyzji administracyjnej nakazującej przyłączenie nieruchomości do sieci kanalizacyjnej z określeniem terminu przyłączenia jest wadliwe i daje podstawę do skutecznego odwołania się od decyzji. Stanowisko takie zostało wyrażone m.in. przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w Olsztynie w wyroku z 6 maja 2010 r., który wskazał, że przepisy ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach nie dają organom podstaw do określenia terminu, w którym należy przyłączyć nieruchomość do sieci kanalizacji (sygn. akt II SA/OI 174/10,), a także Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gdańsku, który wyrokiem z 26 listopada 2015 r. wskazał, że decyzja nakazująca podłączenie nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej w określonym w jej treści terminie jest w tym zakresie wadliwa (sygn. akt II SA/Gd 447/14). Jak wskazano we wcześniejszych odpowiedziach Gmina prowadzi działania, których efektem jest dobrowolne przyłączanie do sieci kanalizacyjnej nieruchomości przez właścicieli. W efekcie tych działań, co zostało potwierdzone również przez Państwa kontrolę można znaleźć pojedyncze przypadki nieruchomości nie podłączonych do istniejącej sieci kanalizacyjnej z przyczyn nieobiektywnych, tj. leżących po stronie właściciela nieruchomości. Wskazuje to na wysoką skuteczność Urzędu w realizacji obowiązku przyłączenia do sieci mieszkańców.*

(akta kontroli str. 435-487)

OCENA CZĄSTKOWA

Gmina prowadziła ewidencje zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków, o których mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach⁶⁵, jednak były one nierzetelne, gdyż nie zawierały danych umożliwiających określenie częstotliwości opróżniania zbiorników, ani sposobu pozbywania się osadów ściekowych. Urząd nie dysponował również wiedzą nt. ujęcia w ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków wszystkich nieruchomości, które powinny być w te urządzenia wyposażone. Ponadto Gmina nie posiadała informacji dot. nieruchomości, których właściciele byli zobowiązani do ich podłączenia do kanalizacji sanitarnej. Konsekwencją braku rzetelnych danych w tym zakresie był brak możliwości skutecznego ograniczania ryzyka niekontrolowanego pozbywania się ścieków przez właścicieli nieruchomości.

W Gminie weryfikowano sprawozdania kwartalne, składane przez przedsiębiorców zajmujących się odbiorem nieczystości ciekłych, przy czym w jednym przypadku w wyniku nierzetelnej weryfikacji sprawozdania, nie stwierdzono jego nieterminowego złożenia, co w konsekwencji doprowadziło do nienależenia i niedochodzenia kary pieniężnej. W sprawozdaniach składanych do GUS przekazano niezgodne ze stanem faktycznym dane nt. liczby przydomowych

⁶⁴ Ul. Kościelna 28 nr dz. 731/4, ul. Kościelna 36 nr dz. 727/1 oraz ul. Poprzeczna 3 nr dz. 762. Dla nieruchomości przy ul. Kościelnej: 28 zużycie wody w 2020 r. wyniosło 126 m³, 36 wyniosło 9 m³, a w przypadku nieruchomości przy ul. Poprzecznej 3 brak przyłącza na mapie.

⁶⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 1439 ze zm., dalej: *ucpg*.

oczyszczalni i zbiorników bezodpływowych oraz przyłączy do sieci kanalizacji sanitarnej.

OBSZAR

Opis stanu faktycznego

3. Finansowanie zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych

3.1. Zapewnienie środków na finansowanie zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych

Poza złożonymi wnioskami i uzyskanym dofinansowaniem opisanymi w pkt. 2.2. niniejszego wystąpienia Gmina zgłosiła przedsięwzięcie ujęte w AKPOŚK 2017 dot. modernizacji oczyszczalni ścieków w Poraju⁶⁶ do realizacji w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Północnego RPO WSL 2021-2027. Gmina nie finansowała i nie dofinansowała zadań związanych z gospodarką ściekową z innych źródeł, w tym z opłat i kar

(akta kontroli str. 202-207, 493-497)

Gmina zapewniła finansowanie i zrealizowała jedno zadanie zaplanowane w AKPOŚK 2017, tj. I etap budowy kanalizacji sanitarnej w aglomeracji Żarki Letnisko. W trakcie realizacji był II etap budowy kanalizacji i termin jego planowanego zakończenia był zgodny z V aktualizacją AKPOŚK. Nie zapewniono finansowania i nie zrealizowano planowanej modernizacji Oczyszczalni ścieków w Poraju. Jak wyjaśniła Wójt: *Z uwagi na fakt, że środki pomocowe dostępne są w zbyt małej ilości nie uda się zrealizować w zakładanym terminie całego zakresu planowanych prac. Niedostępność dedykowanych środków pomocowych, jest również powodem niezrealizowania w zakładanych terminach modernizacji oczyszczalni ścieków w aglomeracji Poraj.*

(akta kontroli str. 202-207, 498-532, 611-627)

3.2. Finansowanie zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych

W okresie objętym kontrolą nie realizowano zadań zaplanowanych w AKPOŚK 2017 na terenie aglomeracji, zrealizowano jedno zadanie opisane powyżej poza aglomeracją, na które poniesiono łączne wydatki 2 685,4 tys. zł⁶⁷.

(akta kontroli str. 131)

Ww. zadanie uzyskało dofinansowanie w ramach PROW w wysokości 1 708,0 tys. zł⁶⁸, pozostałą część sfinansowano ze środków własnych Gminy⁶⁹.

(akta kontroli str. 131)

Wydatki zrealizowano zgodnie z terminami określonymi w umowach⁷⁰ i zapewniły one pełną realizację zaplanowanego zakresu rzeczowego (2,481 km kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych oraz 22 przyłączy).

(akta kontroli str. 501-525)

W sprawozdaniach z AKPOŚK za 2018 r. i 2019 r. prawidłowo wpisywano poniesione nakłady na realizację wydatków w zakresie zbiorczych systemów kanalizacyjnych oraz oczyszczalni ścieków na terenie aglomeracji.

(akta kontroli str. 150-181)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

⁶⁶ Dokumentację projektową przedsięwzięcia gmina przygotowała w roku 2017.

⁶⁷ 1 075,9 tys. zł w 2018 r. i 1 609,5 tys. zł w 2019 r.

⁶⁸ 683,9 tys. zł w 2018 r. i 1 024,1 tys. zł w 2019 r.

⁶⁹ 392,0 tys. zł w 2018 r. i 585,4 tys. zł w 2019 r.

⁷⁰ Część I zadania zgłoszono do odbioru 14 sierpnia 2018 r., a odebrano 29 września 2018 r. (termin umowy to 15 września 2018 r.), a całość prac zakończono 31 maja 2019 r. (w umowie 31 maja 2019 r.).

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

- Wnioski
1. Dokonanie korekty błędnych danych w sprawozdaniach Gminy SG-01 za 2018 r. i 2019 r.
 2. Zapewnienie rzetelnej weryfikacji sprawozdań kwartalnych składanych przez przedsiębiorców dokonujących wywozu nieczystości ciekłych.
 3. Ujęcie w ewidencji zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków wszystkich nieruchomości wyposażonych w takie urządzenia.
 4. Podjęcie działań w celu zapewnienia realizacji obowiązku przyłączenia się do sieci kanalizacji sanitarnej przez właścicieli nieruchomości którzy mają takie możliwości techniczne.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 31 marca 2021 r.

Kontroler
Wojciech Graca
Gł. specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach